

2. ULUSAL AÇIK ERİŞİM ÇALIŞTAYI SONUÇ BİLDİRGESİ (22 Ekim 2013)

21-22 Ekim 2013 tarihlerinde **Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (ANKOS)** Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler (AEKA) Grubu ile **Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü** işbirliği ile **İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü** ev sahipliğinde yapılan 2. Ulusal Açık Erişim Çalıştayına çeşitli üniversitelerden, kamu kuruluşlarından, mesleki derneklerden ve yayıncılık sektöründen 130 civarında delege katılmıştır. Çalıştayın amacı, temel bilimsel literatüre açık erişim sağlamak üzere bilim camiasını bilgilendirmek ve konuyla ilgili farkındalığı artırmaktır. Delegeler **kamu kaynaklarıyla desteklenen bilimsel yayın ve verilere herkesin ücretsiz olarak erişebilmesi**; bu yayın ve verilerin kurumsal arşivler aracılığıyla erişime açılması ve bunun için gereken politika, strateji, mevzuat ve açık erişim alt yapısını ve hizmetleri tartışmak amacıyla bir araya gelmişlerdir. **2. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı Düzenleme Komitesi** tarafından hazırlanan aşağıdaki bildirgenin ve önerilerin ülkemizin bilim ve teknoloji politikalarını şekillendiren karar vericilerle, araştırmaları destekleyen ve araştırma yapan kurumlarla, çalıştaya katılan delegelerle ve kamu oyuyla paylaşılmasına karar verilmiştir.

“Açık erişim,” kullanıcıların bilimsel yayınların tam metinlerine finansal, yasal ve teknik engeller olmaksızın kamuya açık Internet aracılığıyla ücretsiz olarak erişebilmeleridir. Kullanıcılar bu yayınları okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, dağıtabilir, yazdırabilir, arayabilir veya bu makalelerin tam metinlerine bağlantı verebilir, dinlemek için tarayabilir, bir yazılıma veri olarak aktarabilir ya da her türlü yasal amaç için kullanabilirler. Bilimsel yayınların tam bir sürümü açık erişime, sınırsız dağıtım, birlikte çalışabilirliğe ve uzun dönemli arşivlemeye olanak sağlamak için en azından bir çevrimiçi arşivde depolanır.

Avrupa Komisyonu (AK) bilginin serbest dolaşımını Avrupa Araştırma Alanı'nın (AAA) önceliklerinden biri olarak kabul etmektedir. Açık erişim, bilimsel bilgiye erişimde yasal, ticari ve teknolojik engelleri kaldırarak araştırma sürecini daha etkili, araştırma sonuçlarını daha görünür hale getirmektedir. Bilimsel iletişim sürecindeki tüm paydaşlar (kullanıcılar, araştırmacılar, araştırmaları destekleyen kurumlar, kütüphaneler, yayıncılar, küçük ve orta ölçekli işletmeler, vatandaşlar, vd.) araştırma çıktılarına ve verilere açık erişimden yararlanmaktadırlar.

Açık erişim, kamu kaynaklarıyla desteklenen araştırmalardan üretilen yayınlara erişimde standart yöntem olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Avrupa Komisyonu, 2012'de Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerin ulusal açık erişim politikalarını geliştirmelerini, araştırma yapan ve destekleyen kurumların da bu doğrultuda hareket etmelerini ve geliştirilen politikaların ulusal düzeyde ve Avrupa çapında koordine edilmesini önermiştir. Dahası, 2014-2020 yıllarını kapsayan çerçeve programında (Ufuk 2020) AB fonlarıyla desteklenecek araştırmalar için açık erişim zorunlu hale getirilmiştir. ABD, İspanya ve İtalya gibi ülkelerde kamu kaynaklarıyla yapılan araştırma çıktılarına açık erişim için yasal düzenlemeler yapılmıştır. Çeşitli ülkelerde birçok üniversite ve araştırma kurumu zorunlu açık erişim politikaları geliştirmiştir. UNESCO, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Avrupa Araştırma Üniversiteleri Birliği, gibi kuruluşlar bilimsel yayınlara ve verilere açık erişimi destekleyen bildireler yayımlamıştır.

Türkiye, OECD Kamu Destekli Araştırma Verilerine Erişim Bildirgesini 2004 yılında imzalayan ilk 30 ülkeden biri olmasına karşın, o zamandan beri kamu kaynaklarıyla yapılan araştırma çıktılarına ve verilerine açık erişim konusunda ülkemizde ne yazık ki hemen hemen hiçbir gelişme sağlanamamıştır. Başka ülkelerde yasal zemine kavuşturulan açık erişim konusu, ülkemizde henüz Başbakanlığın, TBMM'nin, Bakanlıkların, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun

(BTYK), Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'nun (TÜBİTAK), Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) ve üniversitelerin gündeminde değildir. Bu kurumların açık erişim politikaları ve alt yapıları bulunmamaktadır. Yaklaşık 15 üniversitede kurumsal arşiv olmasına karşın, bu üniversitelerin çoğunda henüz kurumsal arşiv politikaları geliştirilmemiştir. Araştırmalara fon sağlayan TÜBİTAK, YÖK ve üniversiteler, kamu kaynaklarıyla yapılan araştırmalarla ilgili politikaların belirlendiği Bilim Avrupa (Science Europe), Avrupa Güncel Araştırma Bilgi Sistemleri (EuroCRIS) gibi oluşumlara henüz üye değildir.

Bu durum ülkemizin Avrupa Araştırma Alanı ile bütünleşme çabalarını ve Ufuk 2020 araştırma fonlarından maksimum düzeyde yararlanmasını olumsuz yönde etkileyebilir. Bu bakımdan aşağıdaki önerilerin mümkün olan en kısa zamanda uygulamaya geçirilebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

- Kamu kaynaklarıyla desteklenen araştırmalardan üretilen yayınlara açık erişim için yasal düzenleme yapılmalı, ulusal ve kurumsal politikalar geliştirilmelidir.
- Araştırma yapan ve destekleyen TÜBİTAK, YÖK, çeşitli bakanlıklar, üniversiteler ve araştırma kurumları "MedOANet Açık Erişim Politikaları Uygulama İlkeleri"ni temel alarak kendi politikalarını geliştirmeli ve uygulamaya koymalıdır (http://www.acikerisim.org/dokumanlar/medoanet_guideline_2013.pdf).
- Üniversite ve araştırma kurumlarında uluslararası standartlara (OAI-PMH, OpenURL, OAI, vs.) uygun kurumsal arşivler kurulmalı, yapılan araştırmaların çıktıları (makale, kitap, rapor, bildiri, tez, ders notları, veriler, vs.) bu arşivlerde depolanmalı ve erişime açılmalı, arşivlerin içeriği harmanlanabilmelidir.
- Destekli projelerden üretilen yayınlar kurumsal arşivler aracılığıyla kullanıma açılmalıdır.
- Bu yayınların tam metinlerine ve üst verilerine kurumsal arşivler aracılığıyla herkes tarafından ücretsiz olarak erişilebilmelidir.
- Bilimsel yayınlara açık erişim araştırma desteği alabilmede ve akademik yükseltmelerde ön koşul olmalı, kurumsal arşivlerde bulunmayan yayınlar değerlendirmelerde dikkate alınmamalıdır.
- Ülkemizde açık erişim alt yapısı kurulmalı, açık erişim hizmetleri geliştirilmeli ve Avrupa açık erişim araştırma alt yapısıyla (OpenAIRE) bütünleşme çabaları hızlandırılmalıdır.
- Ulusal ve kurumsal düzeyde açık erişim politikalarına uyulup uyulmadığı denetlenmelidir.
- Araştırmalar sırasında toplanan/yaratılan veriler kurumsal arşivlerde depolanmalı ve erişime açılmalıdır.

Kamu oyuna saygıyla duyurulur.

* * *

İletişim için:

Prof. Dr. Yaşar Tonta
Hacettepe Üniversitesi
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
Tel. 312 297 82 04
E-posta: yasartonta@gmail.com

Gültekin Gürdal
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi
Tel. 232 750 63 31
E-posta: gultekin.gurdal@iyte.edu.tr